

Ali nas morajo skrbeti nove vodovarstvene usmeritve?

dr. Robert ROBEK¹, Miha ROBAR¹

1 UVOD

Slovenija je orografsko in geološko pestra država. S pojavom podnebnih sprememb, še bolj pa s stopnjevanjem njihovih posledic na okolje in življenje ljudi smo tudi v Sloveniji priča številnim prizadevanjem za njihovo obvladovanje. To je sicer pohvalno, a pri tem nastaja inflacija predpisov, navodil in usmeritev različnih strok, ki praviloma niso celostni, ampak »sektorski«. Med njimi v zadnjem času izstopa vodarska stroka, ki je po več grenkih izkušnjah s poplavami deležna širše družbene pozornosti in podrobnega urejanja pogojev za gradnjo z vidika upravljanja z vodami (DRSV, n. d. a) na podlagi prenovljenega zakona o vodah ZV-1 (2002).

Med potencialnimi graditelji objektov so tudi lastniki gozdov, največkrat zaradi potrebnih novogradenj ali rekonstrukcij gozdnih vlak, redkeje tudi zaradi gradnje gozdnih cest, protipožarne infrastrukture ali objektov za varstvo pred erozijo ali padajočim kamenjem. Investitorji so najprej zavezani upoštevanju zakona o gozdovih (1993) in njemu podrejenih predpisov ter pravil gozdarske stroke, nato pa tudi upoštevanju pogojev vseh drugih soglasodajalcev. Pri tem pogosto nastajajo neskladja med predpisi in pravili posameznih strok, kar pa lastnike gozdov odvrča od naložb in aktivnega gospodarjenja z gozdovi.

Aprila 2025 je Direkcija za vode RS (dalje DRSV) izdala Usmeritve s področja upravljanja z vodami za pripravo gozdnogospodarskih načrtov in za pridobitev vodnega soglasja/mnenja o sprejemljivosti gradnje z vidika upravljanja z vodami (Direkcija RS za vode, 2025; v nadaljevanju Usmeritve), ki po našem mnenju poosebljajo doslej opisane stranpoti varstva narave in lahko v bistveni meri vplivajo na prihodnost gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji.

2 KAJ PRINAŠAJO USMERITVE DRSV

Z Usmeritvami so postavljeni pogoji za varstvo voda pri gospodarjenju z gozdovi. Razdeljene so na dva glavna sklopa: na usmeritve, ki jih je treba upoštevati pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov (domena Zavoda za gozdove Slovenije), in usmeritve, ki jih DRSV uporablja pri dovoljevanju gradnje objektov (domena investitorjev oziroma lastnikov gozdov).

V prvem sklopu izpostavljamo usmeritve za vodna in priobalna zemljišča (verjetno) v gozdu, usmeritve za preprečitev poslabšanja stanja površinskih in podzemnih voda, usmeritve na ogroženih območjih (poplavna, erozijska, plazljiva in plazovita območja) ter usmeritve na varstvenih območjih (zlasti vodovarstvena območje državnega in lokalnega pomena). Pri tem se od pripravljavcev načrtov GGN na erozijskih območjih med drugim zahteva prepoved skladiščenja ali vlačjenja lesa, na plazljivih območjih pa tudi prepoved krčenja gozdov ali izvajanja zemeljskih del, ki obremenjujejo zemljišče ter načrtovanje izvajanja gozdarskih del na način, da ni negativnih vplivov.

Drugi sklop predstavljajo usmeritve za pridobitev vodnega soglasja/mnenja, ki ga je med drugim treba pridobiti tudi za vsako gozdarsko delo na ogroženih območjih, pri gradnji gozdne infrastrukture pa se je treba v največji meri izogniti ogroženim in varstvenim območjem ter graditi prometnice zunaj vodnih ali priobalnih zemljišč – slednje je dovoljeno le za objekte javne infrastrukture. Za vsako prečkanje grape ali nestalnega vodotoka z gozdno prometnico – tudi vlako – je potrebno hidravlično dimenzioniranje premostitvenih objektov. Prav tako mora investitor pred načrtovanjem ponikanja padavinskih odpadnih voda zaradi gozdarske dejavnosti pri-

¹ SiDG, d. o. o., Rožna ulica 39, 1330 Kočevje

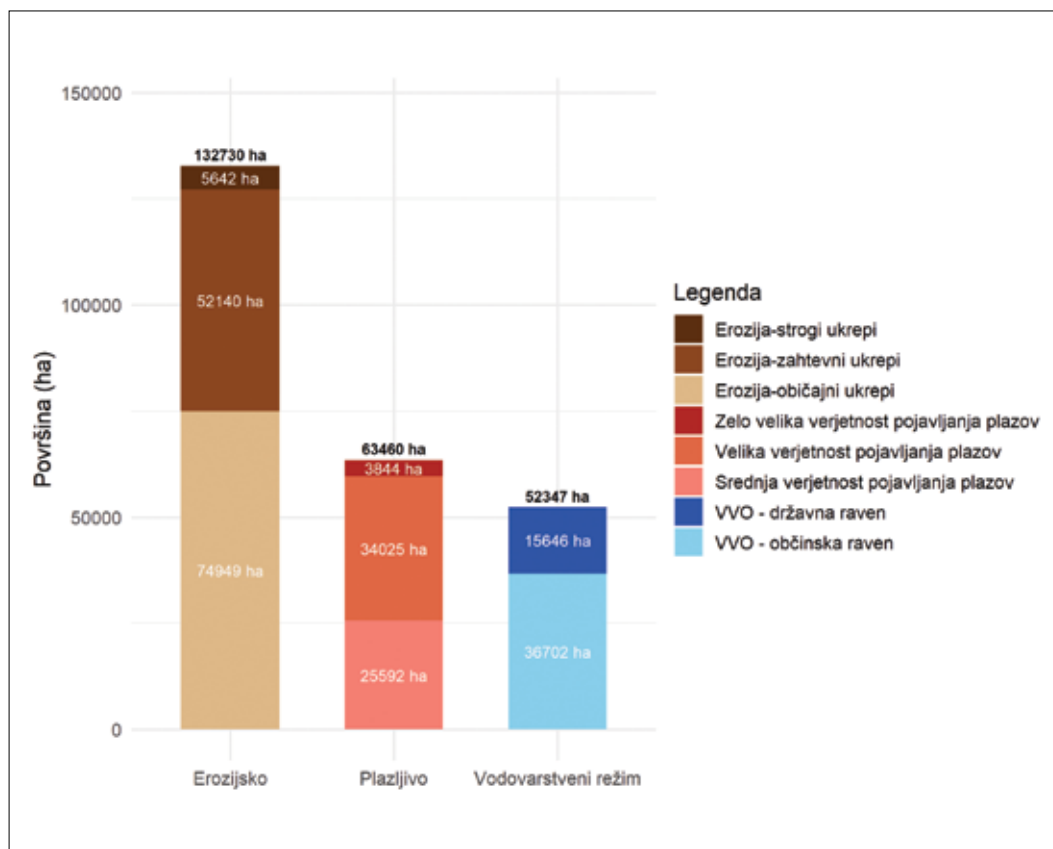
dobiti geotehnično poročilo, če razpršenega ponikanja ni mogoče v nespremenjeni količini in dinamiki kontrolirano odvajati v najbližji površinski odvodnik ali vodotok. Investitor mora za posege na vodnem in priobalnem zemljišču v lasti države skleniti ustrezno stvarno-pravno pogodbo, ki takšne posege dovoljuje, in velja kot dokazilo o pravici gradnje. Še bolj omejujoče so izvedbene usmeritve za dovoljevanje gradenj na ogroženih območjih, kjer je na erozijskih območjih vlačenje lesa prepovedano, uporaba težke mehanizacije na erodibilnih tleh pa ni dovoljena.

Ob prebiranju Usmeritev se ni mogoče znebiti občutkov, da so namenjene predvsem omejevanju izvajanja gozdarskih del, ki pa je sestavni del gospodarjenja v večnamenskih gozdovih v Sloveniji in v vseh nam primerljivih državah.

3 NEPOSREDNE POSLEDICE USMERITEV ZA SiDG

Družba Slovenski državni gozdovi, d. o. o. (dalje SiDG) upravlja z okoli 235.000 ha gozdov v lasti ali solasti RS, k tem površinam pa so šteti samo deleži v solasti. Ker solastnik soupravlja s celotno površino v solasti, je družba SiDG konec leta 2024 dejansko soupravljala 272.785 ha gozdnih zemljišč, v katerih se množično pojavljajo površine z raznovrstnimi vodovarstvenimi omejitvami.

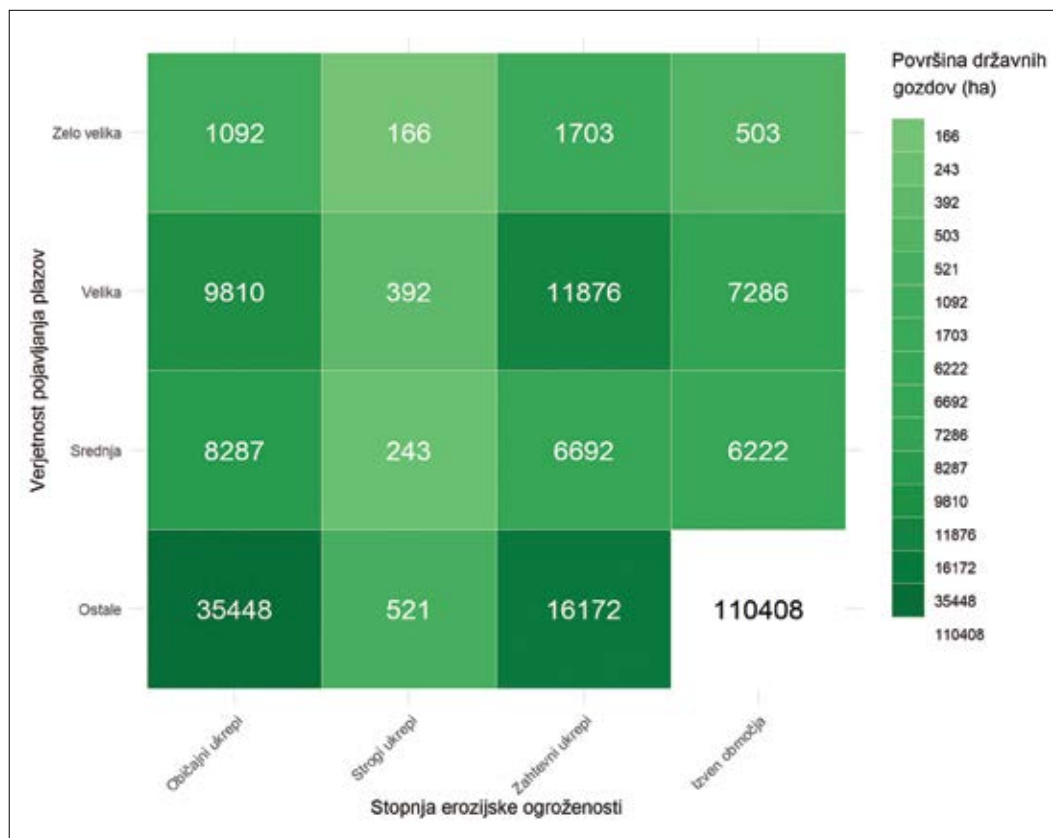
Da bi ohranili jasnost sporočila tega prispevka, se bomo v nadaljevanju posvetili samo dvema najbolj prevladujočima skupinama gozdnih zemljišč z vodovarstvenimi omejitvami: erozijska območja in plazljiva območja. Vsako od njih je razdeljeno na več kategorij. Plazljiva območja so

Slika 1: Površine državnih gozdov glede na vodovarstvene režime, verjetnost pojavljanja plazov in stopnjo erozijske ogroženosti

glede na verjetnost pojavljanja plazov razdeljena na: zelo veliko verjetnost, veliko verjetnost, srednjo verjetnost, majhno verjetnost, zelo majhno verjetnost ter zanemarljivo verjetnost. V nadaljevanju bomo pri plazljivosti zanemarili zadnje tri (manj problematične) kategorije. Podobno bomo naredili tudi pri erozijski ogroženosti in od petstopenjske lestvice upoštevali samo tri najpomembnejše: strogi ukrepi, zahtevni ukrepi, običajni ukrepi. Če upoštevamo še vodovarstvena območja državnega in lokalnega pomena ter zanemarimo vodna in priobalna zemljišča, dobimo v državnih gozdovih površine, ki v praksi postavljajo omejitve pri gospodarjenju z gozdovi (slika 1). Največ je erozijsko ogroženih površin (132.730 ha), sledijo plazljive površine (63.430 ha) in območja z razglašenim vodovarstvenim statusom (52.347 ha).

Vodovarstvena območja, kjer že desetletja veljajo omejitve pri gradnji gozdne infrastrukture (2004), so na 19 % vseh državnih gozdov oziroma na dobrih 24 % površin večnamenskih državnih gozdov. Z uvedbo novih omejitev na erozijskih in plazljivih območjih (izbrane samo bistvene kategorije) je takih površin bistveno več. Pri tem pa moramo biti previdni. Na posamezni gozdni površini se lahko sočasno pojavita večja erozijska ogroženost in znatna verjetnost proženja plazov in takih površin ne smemo šteti dvakrat. Če se omejimo samo na večnamenske gozdove, s katerimi upravlja SiDG (slika 2, skupno 216.821 ha), je skupna površina sovpadanja kategorij verjetnosti pojavljanja zemeljskih plazov in glavnih razredov erozijske ogroženosti na 106.413 ha (vsi odtenki zelene barve) brez tovrstnih omejitev pa je 110.408 ha. To v praksi pomeni, da

Slika 2: Sovpadanje površin erozijsko in plazljivo ogroženih večnamenskih državnih gozdov

je praktično na polovici državnih gozdov treba upoštevati resne vodovarstvene omejitve pri gradnji gozdnih prometnic. To pomeni tudi, da ima DRSV izključno pravico na 43 % površine večnamenskih (gospodarskih) državnih gozdov v celoti prepovedati vlačenje in skladiščenje lesa. To so za gospodarjenje z državnimi gozdovi katastrofalne ugotovitve. Težo njihovih posledic šele začnemo ugotavljati. Ne glede na posledice pa mora družba SiDG te omejitve že zdaj brezpogojno upoštevati.

4 STROKOVNOST PODLAG IN USMERITEV

Upoštevanje Usmeritev poteka s pomočjo strokovnih podlag DRSV, zbranih na javno dostopnem portalu E-vode (Direkcija RS za vode, n. d. b). Tam je sicer na voljo veliko podatkov, katerih uporaba pa ni tako jasna, kot bi pričakovali. Naj to ponazorimo na primeru terensko in geološko zahtevnega kompleksa državnih gozdov v idrijskem pogorju – predel Masore (slika 3). Karta plazljivosti, ki je izdelana za celotno območje Slovenije v merilu 1 : 250.000, kaže, da na omenjenem predelu ni pričakovati večje verjetnosti zemeljskih plazov. Za približno polovico Slovenije je izdelana tudi podrobnejša karta plazljivosti v merilu 1 : 25.000. V primeru predela Masore podrobna karta za isti predel navaja povsem drugačne – bistveno bolj zaostrene podatke. Kaj to pomeni za gradnje na območjih z dvema viroma podatkov in usmeritve za GGN na predelih z izključno grobimi podatki? Ali lahko torej vsakih nekaj let pričakujemo novejšo, bolj zaostreno kartografsko podlago? Ali to morda pomeni, naj »pohitimo« z odpiranjem gozdov, kjer podrobne (ostrejše) karte še niso izdelane in kdo naj se s tem ukvarja? Če je iskanje relevantnih podatkov še nekako domena pooblaščenih gozdarskih inženirjev pri gradnji cest, pa tak podatkovni »hokus-pokus« presega nivo in časovne resurse praktičnih gozdarjev pri vsakodnevem izvajanju sečnje.

Nedоследnosti v podatkovnih virih DRSV se kažejo tudi pri posledicah napačne parcelacije vodotokov. Vodna zemljišča v gozdnem prostoru so last RS, z njimi upravlja DRSV. To je smiselno,

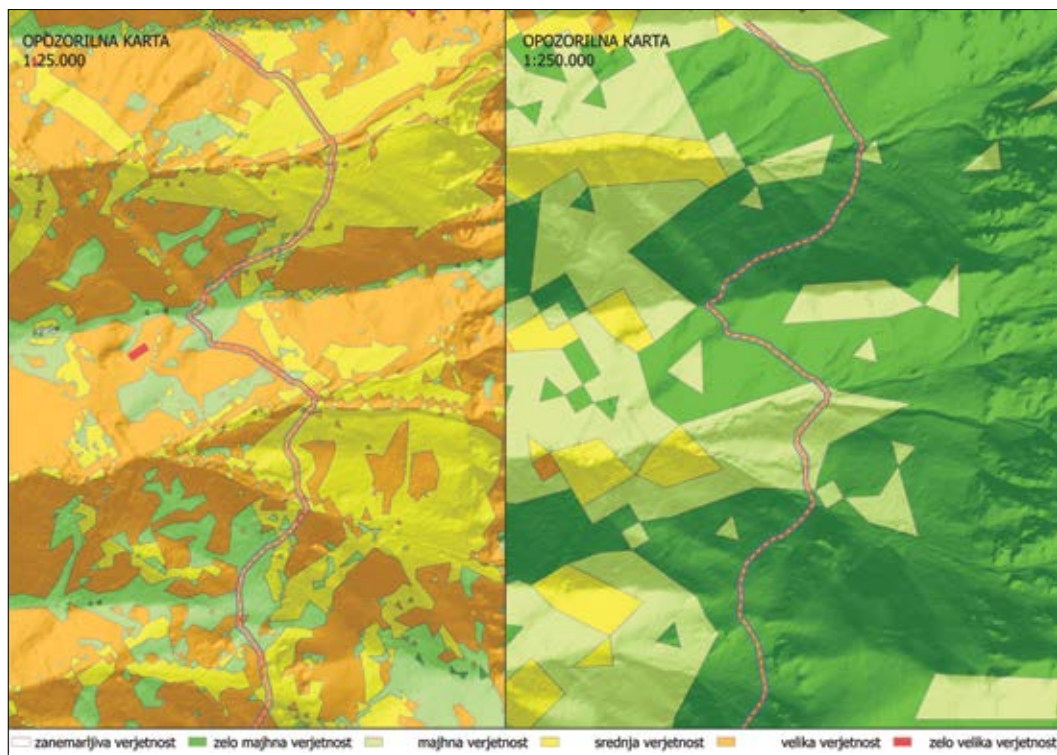
če so taka zemljišča v resnici vodna ali priobalna zemljišča. Številni praktični primeri na različnih koncih Slovenije (tudi slika 4) kažejo, da izločene parcele ne potekajo po jarkih (kjer naj bi bila voda), ampak po suhih pobočjih ali celo grebenih. Če želimo zgraditi pobočno ali grebenko vlako, moramo tako pridobiti pravico gradnje od DRSV, ki pa tega ne izda, dokler ni z Ministrstvom za naravne vire in prostor sklenjena stvarno-pravna pogodba, seveda ob ustreznem plačilu stroškov za zadevo, kjer v naravi sploh ni vodotoka. Se je sploh kdo vprašal, kaj to pomeni za izvajanje sanitarne sečnje na taki površini?

Čeprav nedoslednosti tehničnih podlag ovirajo vsakdanje delo, pa glavni problem ostajajo Usmeritve, ki niso niti podzakonski predpis in s katerimi DRSV neposredno in brez uskladtve z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano posega v materijo zakona o gozdovih oziroma njemu podrejenih predpisov. V najslabšem primeru bi pričakovali, da so usmeritve neke vrste priporočilo, s katerim soglasodajalci na DRSV spodbujajo rabo okolju realno prijaznejših tehnologij pridobivanja lesa in gozdnih gradenj, a praksa temu ne pritrjuje. Izdana mnenja in soglasja v zadnjih mesecih v izrekih omejitev navajajo vsebine Usmeritev kot zavezujoče.

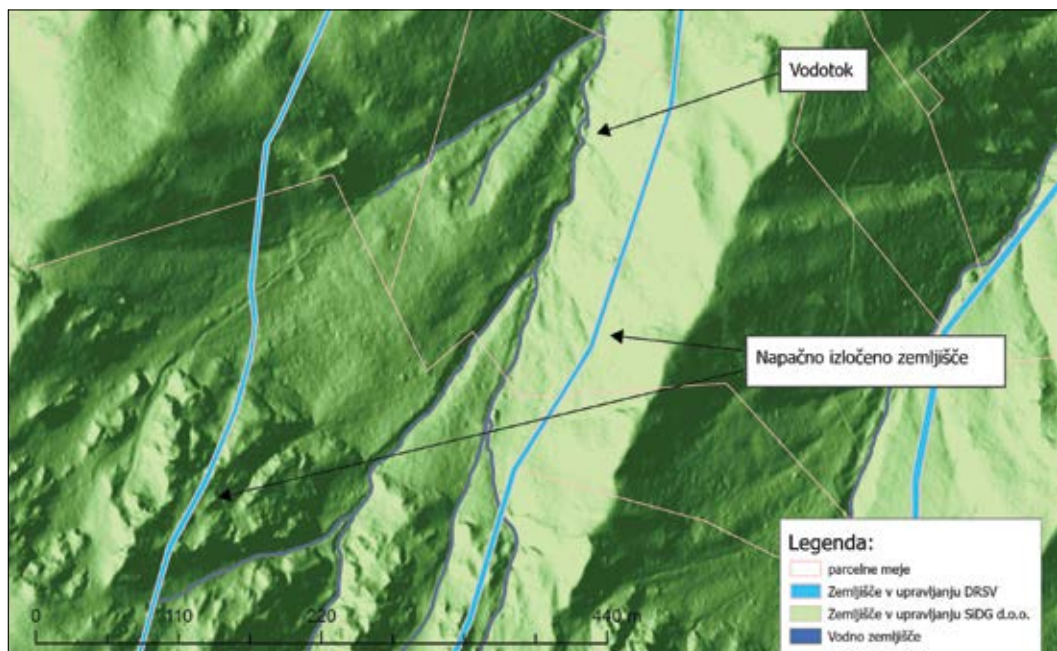
5 NAMESTO ZAKLJUČKA

V družbi SiDG ugotavljamo, da so Usmeritve še en neusklajen dokument z nedodelanimi podlagami, ki že in bo še bolj zapletal izvajanje gozdarskih del ter tako zmanjševal učinkovitost gospodarjenja z državnimi gozdovi. Prikazani obseg površin z vodovarstvenimi omejitvami v državnih gozdovih je zelo velik. Če bi upoštevali vse kategorije omejitev oziroma podrobnejše podlage, bi bil še bistveno večji. Če bi naredili podobne analize za zasebne gozdove, bi bile ugotovitve podobne, le obseg bi bil še mnogo večji.

Zdi se neverjetno, da kljub vse več izobraženih strokovnjakov in vse številnejšim strokovnim službam tak dokument lahko ugleda luč sveta in preprosto povozi realnost druge stroke, ki gozdni prostor že dolgo upravlja suvereno, trajnostno in celostno. Razumemo nujo po urejanju in

Slika 3: Odvisnost verjetnosti plazljivosti od vira podatkov

Slika 4: Neskladnost lege parcel vodnih zemljišč v upravljanju DRSV

razvoju vodarstva, a smo prepričani, da se to ne sme storiti na račun strokovne stagnacije ali celo nazadovanja gozdarske stroke oziroma na račun celovitega upravljanja gozdnih ekosistemov. Ne moremo se znebiti občutka, da se to ni zgodilo naključno in zato na vprašanje iz naslova tega prispevka odgovorjamo pritrdilno.

6 VIRI

- 1993: Zakon o gozdovih. ULRS št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 22/14 – odl. US, 24/15, 9/16 – ZGGLRS, 77/16 in 78/23 – ZUNPEOVE
- 2002: Zakon o vodah ZV-1: UL RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdrI-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15, 65/20, 35/23 – odl. US, 78/23 – ZUNPEOVE in 52/24 – odl. US
- 2004: Pravilnik o gradnjah na vodovarstvenih območjih, ki se lahko izvedejo samo na podlagi vodnega soglasja, in o dokumentaciji, ki je potrebna za pridobitev vodnega soglasja: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-2848/pravilnik-o-gradnjah-na-vodovarstvenih-obmocjih-ki-se-lahko-izvedejo-samo-na-podlagi-vodnega-soglasja-in-o-dokumentaciji-ki-je-potrebna-za-pridobitev-vodnega-soglasja>

Direkcija RS za vode, 2024: Usmeritve za pripravo strokovnih podlag, okoljske, prostorske ter projektne in druge dokumentacije na podlagi Opozorilnih kart verjetnosti pojavljanja zemeljskih in hribinskih plazov v merilu 1:25.000 in Opozorilne karte verjetnosti pojavljanja zemeljskih plazov v merilu 1:250.000: https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/DRSV/Dokumenti/Navodila_Smernice/2024/PRILOGA-8.pdf

Direkcija RS za vode, 2025: Usmeritve s področja upravljanja z vodami za pripravo gozdnogospodarskih načrtov in za pridobitev vodnega soglasja/mnenja o sprejemljivosti gradnje z vidika upravljanja z vodami: https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/DRSV/Dokumenti/Navodila_Smernice/Usmeritve-za-pripravo-GGN-dopolnitev-april-2025.pdf

Direkcija RS za vode (n.d.a): <https://www.gov.si/zbirke/storitve/presoja-prostorske-in-okoljske-dokumentacije/>

Direkcija RS za vode (n.d.b): <http://www.evode.gov.si/index.php?id=108>